

การตอบโต้ความหมายแห่งตัวตนของคนขายพวงมาลัย¹

Responses to the Uniqueness of Garland Sellers

ณรงค์ศักดิ์ เพ็ชรรักษ์²

Narongsak Phetrak

มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ³

Montana Pipatpen

วันชัย ธรรมสัจการ⁴

Wanchai Thammasatjakan

Abstract

This study focused on the understanding of uniqueness of garland sellers. On the one hand, society viewed garland sellers with negative perspectives. These perspectives in particular resulted in distortion of true meaning of garland sellers. This study employs an autobiographical and self-narrative approach to investigate self-narrative as self-identity construction and as construction of new series of knowledge about garland sellers in society. The results of the study reflect that the meanings and values of garland sellers do not emerge by themselves but are rather built under the action of knowledge in the capitalist society that places emphasis mainly on economic benefits but overlooks ways of life, values and dignity of human beings. As a result, garland sellers are with negative meanings.

Keywords: Responses, Uniqueness, Garland Sellers

¹บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ “การสร้างความรู้เพื่อแสดงอัตลักษณ์แห่งตัวตนของคนขายพวงมาลัย” ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนามนุษย์และสังคม)

An article submitted as part of the thesis “The Construction of Knowledge to Convey Garland Seller Identities” Master of Arts (Human and Social Development)

²นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
M.A. student, Human and Social Development, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus.

³ดร. สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

Ph.D., Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Thaksin University.

⁴รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาสารพัดศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

Associate Professor, Ph.D., Department of Educational Foundation, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus.

บทคัดย่อ

งานศึกษานี้ให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจตัวตนของคนชายพวงมาลัยในมิติความเป็นอื่นที่สังคมพยายามหยิบยื่นความหมายเชิงลบให้ จนส่งผลให้ความหมายและคุณค่าต้องถูกบิดเบือนไปจากความจริงที่เป็นของคนชายพวงมาลัยเอง โดยใช้วิธีวิทยาของการศึกษาอัตชีวประวัติผ่านเรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิตเข้ามาศึกษาเรื่องเล่าแห่งตัวตน ในฐานะที่เป็นการสร้างอัตลักษณ์แห่งตัวตน และเป็นการสร้างความรู้ชุดใหม่เกี่ยวกับคนชายพวงมาลัยขึ้นมาในสังคม

ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าความหมายและคุณค่าของคนชายพวงมาลัยมิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเองในสังคม แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นภายใต้การครอบงำของความรู้ในระบบสังคมแบบทุนนิยม ที่มุ่งเน้นเรื่องของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ซึ่งมองข้ามเรื่องราวของวิถีชีวิตคุณค่า และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไป จนทำให้คนชายพวงมาลัยต้องมีความหมายและคุณค่าในเชิงลบ

คำสำคัญ: การตอบโต้ ความหมายแห่งตัวตน คนชายพวงมาลัย

บทนำ

ความรู้ภายใต้อุดมการณ์ทุนนิยม ได้ทำให้เกิดการรับรู้ความหมายของเมืองว่าเป็นเมืองในสังคมที่ทันสมัย มีการแบ่งงานตามหน้าที่เฉพาะของแต่ละส่วน เพื่อให้มีการสร้างผลผลิตจากการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เมืองจึงเป็นศูนย์กลางของความก้าวหน้าทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และเทคโนโลยี และจำเป็นต้องมีการแบ่งพื้นที่เป็นย่านการค้า ย่านธุรกิจ เพื่อทำให้พื้นที่เหล่านั้นสามารถเป็นศูนย์กลางการผลิตและการบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความสวยงามของเมือง ซึ่งนอกจากจะเป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกให้เมืองขยายตัวและพัฒนาอย่างเป็นระบบแล้ว ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสวยงามยังแสดงถึงความเจริญของเมืองตามแบบอย่างเมืองของประเทศตะวันตก อีกทั้งยังสร้างความจริงจากความรู้ในเรื่องของการพัฒนาว่า เมื่อมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจของเมืองอย่างเต็มที่ภายใต้กระบวนการแข่งขันของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมแล้ว ทุกคนที่เกี่ยวข้องจะได้รับประโยชน์จากการแข่งขันอย่างเท่าเทียมกัน (นพพร จันทรนาชู, 2550) การปรากฏตัวของคนชายพวงมาลัยในพื้นที่เมืองจึงมีฐานะของความเป็นอื่น เนื่องจากคนชายพวงมาลัยมีภาพลักษณ์ของความไม่เรียบร้อย ด้วยการใช้อันเป็นพื้นที่สาธารณะซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อการสัญจรมาเป็นพื้นที่ทำการค้าของตนเอง สิ่งเหล่านี้ทำให้การประกอบอาชีพของคนชายพวงมาลัย

ความหมายแห่งตัวตนของคนชายพวงมาลัยจึงเป็นอีกมิติหนึ่งของการตั้งคำถามต่อแนวนโยบายของการพัฒนาประเทศไปสู่ความเป็นสังคมสมัยใหม่ อันมีนโยบายในการจัดการศึกษาที่มุ่งสร้างกำลังคนทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ปรากฏการณ์การสร้างความรู้ของคนชายพวงมาลัยจะสะท้อนให้เห็นถึงการสร้างความรู้ย่อยของคนกลุ่มเล็กๆ ที่มีได้รับเอาการศึกษาแผนใหม่ในระบบโรงเรียนมาเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินชีวิต แต่ยังคงทำมาหากินและดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมภายใต้บริบทของตนเองได้

คำถามการวิจัย

ภาคปฏิบัติการทางสังคมได้สร้างความหมายและความเป็นอื่นให้แก่คนชายพวงมาลัยอย่างไร และคนชายพวงมาลัยมีการสร้างความรู้ในการนำเสนอความหมายและคุณค่าของตนเองเพื่อการดำรงอยู่ในสังคมอย่างไร

ประโยชน์ของการวิจัย

งานศึกษานี้มุ่งทำความเข้าใจตัวตนของคนชายพวงมาลัยในมิติความเป็นอื่นที่สังคมพยายามหิบบั่นให้ และการสร้างความรู้ของคนชายพวงมาลัยเองเพื่อการตอบโต้ความหมายที่สังคมกำหนดให้ อันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการต่อสู้ของคนกลุ่มเล็กๆ ที่ถูกรอปรังจากอำนาจของความรู้ในสังคม ซึ่งเป็นการต่อสู้เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าในสังคมนั้นเอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษากการตอบโต้ความหมายแห่งตัวตนของคนชายพวงมาลัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีวิทยาซึ่งอยู่ภายใต้กระบวนทัศน์หลังสมัยใหม่ โดยใช้วิธีการศึกษาอัตชีวประวัติ (autobiography) ผ่านเรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิต (life experience) เหตุที่ต้องศึกษาในลักษณะนี้เป็นเพราะผู้วิจัยต้องการศึกษาเพื่อเผยให้เห็นถึงที่มาความหมายทางสังคมที่เกิดขึ้นต่อตัวตนของคนชายพวงมาลัย รวมทั้งศึกษาการสร้างความรู้ของคนชายพวงมาลัยที่พยายามสร้างความรู้ชุดใหม่ของตนเองขึ้นมา อันเป็นการอธิบายความหมายและภาพลักษณ์ที่แท้จริงของตนเองให้สังคมได้รับรู้ เพื่อการดำรงอยู่อย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรีในสังคม

1. สนามวิจัย

ในการสำรวจพื้นที่หรือสนามในการวิจัยเพื่อตอบรับกับเป้าประสงค์ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เนื่องจากพื้นที่นี้เป็นพื้นที่เมืองใหญ่ของภาคใต้ ซึ่งมีคนชายพวงมาลัยอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากและมีความหลากหลายในด้านสถานภาพ ทำให้สามารถมองเห็นปรากฏการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับคนชายพวงมาลัยได้อย่างชัดเจน

คนขายพวงมาลัยจึงไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจ พวกเขาไม่เพียงมีช่องทางน้อยมากที่จะเข้าถึงทรัพยากรและการแบ่งปันผลประโยชน์จากกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่พวกเขายังถูกมองเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตน ไร้คุณค่า ไร้ระเบียบ และไม่เป็นที่พึงประสงค์ จนต้องมีภาพลักษณ์ตามลำนึกของผู้คนทั่วไปในสังคม

ภาพลักษณ์ในการมองตัวตนของบุคคลนี้เองที่นักสังคมศาสตร์โดยเฉพาะนักสังคมวิทยา เรียกว่า “อัตลักษณ์” (Identity) ซึ่งอัตลักษณ์คือความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเองว่า “ฉันคือใคร” โดยจะเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับคนอื่น ผ่านการมองตัวเอง และคนอื่นมองเราในขณะนั้น อัตลักษณ์แตกต่างจากบุคลิกภาพในประเด็นที่สำคัญหลายประการ เราอาจมีลักษณะบุคลิกภาพร่วมกับคนอื่น แต่การมีอัตลักษณ์ร่วมมีนัยของการเกี่ยวพันที่ตื่นตัว (active) บางอย่างในส่วนของเรา เช่น เราเลือกที่จะแสดงกับกลุ่มหรืออัตลักษณ์ที่เฉพาะ ซึ่งบางครั้งเราอาจมีตัวเลือกมากกว่าคนอื่น และอัตลักษณ์ต้องการความตระหนัก (awareness) บางอย่างที่เกี่ยวข้องกับส่วนที่เป็นตัวเรา บุคลิกภาพอธิบายลักษณะต่างๆ ที่บุคคลทั่วไปน่าจะมี เช่น การกล้าแสดงออกหรือขี้อายซึ่งเป็นคุณลักษณะภายใน แต่อัตลักษณ์ต้องการพื้นฐานของการเลือกบางอย่าง เราอาจถูกจัดประเภทด้วยการมีลักษณะบุคลิกภาพ แต่เราต้องแสดงตัวตนกับอัตลักษณ์ ความสำคัญของการแสดงตัวตน (marking oneself) คือการมีอัตลักษณ์ เหมือนกับกลุ่มหนึ่งและมีความแตกต่างจากกลุ่มอื่น หากเราลองคิดถึงสถานการณ์ที่เราพบกับใครสักคนในครั้งแรก และกำลังพยายามค้นหาว่าเขาคือใคร ด้วยการตั้งคำถามว่าเขามาจากไหน และเขาทำอะไร ในสถานการณ์ต่างๆ เหล่านี้เรากำลังพยายามค้นหาสิ่งที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนี้และสิ่งที่ทำให้เขาเหมือนกับเราด้วย (สิ่งที่เรามีร่วมกัน) และสิ่งที่ทำให้เขาแตกต่างจากเรา หรือถ้าพิจารณาถึงสถานการณ์การเดินทางไปต่างประเทศ สถานที่ที่คุณไปแล้วได้ยินเสียงคนกลุ่มหนึ่งพูดภาษาเดียวกับคุณ คุณจะรับรู้ได้ด้วยความรู้สึกรู้จักการระลึกรู้ (recognition) และความเป็นเจ้าของร่วมกับคนกลุ่มนั้น การที่คุณมีบางอย่างร่วมกันได้นำเสนอช่วงของการระลึกรู้และการมีบางอย่างร่วมกับคนอื่นที่มีอัตลักษณ์ร่วมกับคุณ อัตลักษณ์ถูกแสดงให้เห็นด้วยความคล้ายกัน นั่นคือ เกี่ยวกับบุคคลที่เหมือนเราและด้วยความแตกต่างของบุคคลที่ไม่เหมือนกับเรา ลักษณะสำคัญในการแสดงอัตลักษณ์คือ สัญลักษณ์ (symbol) ที่จะใช้แสดงตัวตน เช่น เข็มโรงเรียน ผ้าพันคอของทีม ภาษา หรือบางทีอาจเป็นเสื้อผ้าที่เราสวมใส่ สัญลักษณ์และการเป็นตัวแทน (representations) เป็นสิ่งสำคัญในการแสดงให้เห็นแนวทางที่เรามีอัตลักษณ์ร่วมกับบุคคลบางคนและแยกแยะตัวเราด้วยความแตกต่างจากคนอื่น แม้ว่าในฐานะบุคคลเราต้องยอมรับอัตลักษณ์ต่างๆ อย่างตั้งใจ อัตลักษณ์เหล่านั้นเป็นผลผลิตที่สำคัญของสังคมที่เราอาศัยอยู่และความสัมพันธ์ของเรากับคนอื่น อัตลักษณ์จึงได้จัดเตรียมการเชื่อมโยงระหว่างบุคคลกับโลกที่เราอาศัยอยู่ นอกจากนี้อัตลักษณ์ยังรวมถึงเรื่องที่ว่า “ฉันมองตัวเองอย่างไร และคนอื่น ๆ มองฉันอย่างไร” มันมีความเกี่ยวพันกับตัวตน (self) สิ่งที่อยู่

ภายใน (internal) และสิ่งที่อยู่ภายนอก (external) มันเป็นการกำหนดตำแหน่งทางสังคม ซึ่งเกิดจากคนอื่นรับรู้ด้วยไม่ใช่แค่ตัวเราเท่านั้น อย่างไรก็ตามการที่เรามองตัวเองและคนอื่น มองเรานั้นอาจไม่สอดคล้องกันเสมอไป (Kath, 2000, น. 7 อ้างถึงในพิศิษฐ์ คุณวโรตม์, 2545, น. 6)

คำถามการวิจัย

ภาคปฏิบัติการทางสังคมได้สร้างความหมายและความเป็นอื่นให้แก่คนชายพวงมาลัย อย่างไร และคนชายพวงมาลัยมีการสร้างความรู้ในการนำเสนอความหมายและคุณค่าของตนเองเพื่อการดำรงอยู่ในสังคมอย่างไร

ประโยชน์ของการวิจัย

งานศึกษานี้มุ่งทำความเข้าใจตัวตนของคนชายพวงมาลัยในมิติความเป็นอื่นที่สังคมพยายามหยาบย่นให้ และการสร้างความรู้ของคนชายพวงมาลัยเองเพื่อการตอบโต้ความหมายที่สังคมกำหนดให้ อันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการต่อสู้ของคนกลุ่มเล็กๆ ที่ถูกรอปรังจากอำนาจของความรู้ในสังคม ซึ่งเป็นการต่อสู้เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าในสังคมนั้นเอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษารอบรู้ได้ความหมายแห่งตัวตนของคนชายพวงมาลัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีวิทยาซึ่งอยู่ภายใต้กระบวนทัศน์หลังสมัยใหม่ โดยใช้วิธีการศึกษาอัตชีวประวัติ (auto biography) ผ่านเรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิต (life experience) เหตุที่ต้องศึกษาในลักษณะนี้เป็นเพราะผู้วิจัยต้องการศึกษาเพื่อเผยให้เห็นถึงที่มาความหมายทางสังคมที่เกิดขึ้นต่อตัวตนของคนชายพวงมาลัย รวมทั้งศึกษาการสร้างความรู้ของคนชายพวงมาลัยที่พยายามสร้างความรู้ชุดใหม่ของตนเองขึ้นมา อันเป็นการอธิบายความหมายและภาพลักษณ์ที่แท้จริงของตนเองให้สังคมได้รับรู้ เพื่อการดำรงอยู่อย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรีในสังคม

1. สนามวิจัย

ในการสำรวจพื้นที่หรือสนามในการวิจัยเพื่อตอบรับกับเป้าประสงค์ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เนื่องจากพื้นที่นี้เป็นพื้นที่เมืองใหญ่ของภาคใต้ ซึ่งมีคนชายพวงมาลัยอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากและมีความหลากหลายในด้านสถานภาพ ทำให้สามารถมองเห็นปรากฏการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับคนชายพวงมาลัยได้อย่างชัดเจน

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ในการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักจะคำนึงถึงความหลากหลายโดยจะมุ่งผู้ที่เกี่ยวข้องกับการ

ชายพวงมาลัย ทั้งผู้ที่เป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิต คนร้อย คนชาย รวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนชายพวงมาลัย ดังเช่น เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่เทศกิจ เป็นต้น โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งสิ้น 14 คน ได้แก่ คนชายพวงมาลัย จำนวน 10 คน นายจ้าง 2 คน และเจ้าหน้าที่เทศกิจ 2 คน

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการได้ข้อมูลจากปรากฏการณ์จริงเพื่อให้ทราบถึงการให้ความหมายทางสังคมของคนชายพวงมาลัยและอำนาจการครอบงำด้วยวาทกรรมความรู้ในรูปแบบต่างๆ ดังนั้นการเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้การสัมภาษณ์ระดับลึก (In depth Interview) ซึ่งสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างครอบคลุม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ระดับลึกมาจัดเป็นหมวดหมู่แยกประเด็น เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ที่มีการออกแบบและกำหนดแนวทางการวิเคราะห์ที่ตามประเด็นคำถามในการวิจัย

ผลการวิจัย

การให้คุณค่าของมนุษย์ในสังคมสมัยใหม่อยู่ที่ประสิทธิภาพที่เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการผลิตในระบบอุตสาหกรรม ดังนั้นการควบคุมประชากรให้มีประสิทธิภาพสูงสุดตามหลักการแบ่งงานกันทำในทางเศรษฐกิจ และด้วยอุดมการณ์ทุนนิยมที่ครอบงำในสังคม ทำให้ประชาชนถูกจำแนก แบ่งแยก จัดลำดับชั้นให้แตกต่างกันเพื่อการแบ่งแยกกระจายอำนาจ และสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันของกลุ่มคนในสังคมในการควบคุมการทำงานตามลำดับชั้นที่จัดไว้ โดยการให้คุณค่าและจัดลำดับชั้นของคนในสังคมด้วยบรรทัดฐานทางเศรษฐกิจและสังคม ด้วยระดับความรู้ความสามารถที่ได้กำหนดไว้ตามหน้าที่ของระบบโครงสร้างการทำงาน

การแบ่งแยกและจัดประเภทความแตกต่างของลำดับชั้นที่ครอบงำในสังคมไทยจึงมีความเกี่ยวข้องกับระบบการศึกษา โดยเฉพาะการจัดระบบการศึกษาในโรงเรียนที่แบ่งออกตามระดับชั้นและสาขาวิชา โดยมีระบบการวัดผลในการให้คุณค่าและจัดระดับความแตกต่างพร้อมกับบอกย้ำความเป็นจริงนี้ด้วยการผูกุมิการศึกษาหรือใบปริญญาเข้ากับเงินตรา ลักษณะงานและฐานะทางสังคม หรือกล่าวได้ว่า “ความรู้มีความสัมพันธ์กับราคา” โดยการให้ผลตอบแทนหรือการตีราคาความรู้ที่วัดกันที่วุฒิมิการศึกษา ผู้ที่มีวุฒิมิการศึกษาสูงถือว่าเป็นผู้มีความรู้มากจะได้ทำงานที่ใช้สมองและได้รับเงินเดือนสูง ซึ่งเป็นสิ่งที่มีเกียรติได้รับการยอมรับและยกย่องจากสังคม ผู้ที่มีวุฒิมิการศึกษาน้อยหรือไม่มิวุฒิมิการศึกษาก็ถือว่าเป็นผู้ไม่มีความรู้ต้องทำงานประเภทใช้แรงงาน ได้รับค่าตอบแทนน้อยลดหลั่นลงมาจากค่าจ้างแรงงานชั้นต่ำ

การจัดกลุ่มคนแยกประเภทเป็นผู้มีความรู้และไม่มีความรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้เฉพาะทาง จะสร้างผู้เชี่ยวชาญจำเพาะลงไปในด้านต่างๆ ในโครงสร้างของสังคม ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการควบคุมคนตามหน้าที่ในการแบ่งงานกันทำ นำไปสู่การจัดลำดับชั้นและการเลื่อนฐานะทางสังคม สังคมจะยกย่องผู้ที่มีความรู้ด้วยการจัดระบบความรู้แขนงต่างๆ ไว้และจัดคนเข้าปฏิบัติงานในสาขาต่างๆ ตามความรู้ อีกทั้งยังมีกลไกการกำหนดตำแหน่งหน้าที่ทางสังคมตามระดับความรู้และมีรายได้เป็นตัวกำกับ ภายใต้ตรรกะทางทุนนิยมที่ว่า “จ่ายเงินให้เท่ากับงานที่ทำได้ หากมีความรู้ก็จะได้ทำงานดี เงินเดือนเยอะ” (นพพร จันทรนำชู, 2550)

จากผลของการจัดระเบียบความรู้คู่กับกฎเกณฑ์การปฏิบัติงานตามตำแหน่งหน้าที่ในสังคม และกำหนดคุณค่าชีวิตตามระดับความรู้ พร้อมกับตัดสินคุณค่าของผู้คนในสังคมจากความรู้หรือการศึกษาที่ได้รับมาจากระบบโรงเรียน เมื่อถ้ามถึงความเป็นลำดับชั้นแบ่งจากอะไร คำตอบที่ได้รับคือ การศึกษา ภาวะทางเศรษฐกิจของครอบครัว สถานะทางสังคม มันมีเกณฑ์ของมันอยู่แล้ว รูปแบบของการดำรงชีวิตในโลกทุนนิยมที่ให้คุณค่าของความรู้เป็นตัวกำหนดประสิทธิภาพการทำงานและสถานภาพทางสังคม จึงจัดแบ่งแยกกลุ่มคนออกเป็นกลุ่มต่างๆ เป็นลำดับชั้นทางสังคมที่เรียกกันในสังคมสมัยใหม่ว่าระดับสูง ระดับกลาง และระดับล่าง ดังคำพูดของคนชายพวงมาลัยคนหนึ่งที่ว่า

“ขนาดลูกที่เรียนอยู่ม.6 บอกว่าจบม.6 แล้วจะออกมาช่วยแม่ขายพวงมาลัย แต่บอกลูกว่าไม่ได้ ต้องเรียนต่อให้จบปริญญาก่อน แล้วเอาใบปริญญามาแขวนไว้ ลูกจะทำอาชีพอะไรแม่ก็ไม่ว่าจะร้อยมาลัย ขายมาลัย แม่ก็ไม่ว่า แต่ต้องเอาใบปริญญามาติดไว้ข้างฝาก่อน”
(พีตึก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2554)

สิ่งเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นว่า การจัดลำดับชั้นของคนในสังคมใช้เกณฑ์ของการศึกษาหรือความรู้ที่ได้จากระบบโรงเรียน ดังนั้นคนชายพวงมาลัยจึงจะต้องถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มที่เป็นระดับล่างอย่างแน่นอน เนื่องจากโดยส่วนใหญ่แล้วคนชายพวงมาลัยจะเป็นกลุ่มที่ไม่ได้มีการศึกษาสูงนัก จบแค่ชั้นประถมศึกษาหรืออย่างมากก็แค่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเท่านั้น

จากภาคปฏิบัติการทางสังคมในชีวิตประจำวันเหล่านี้ได้ครอบงำความสัมพันธ์ทางอำนาจของความรู้ที่จัดระเบียบสรรพสิ่งผ่านวัฒนธรรมอันเป็นกฎเกณฑ์ที่ทุกคนต้องถือปฏิบัติ ส่งผลให้ความเป็นอื่นของคนชายพวงมาลัยก่อร่างและถูกผลิตซ้ำอยู่ตลอดเวลา และคนบางคนมักมองว่าคนชายพวงมาลัยไม่มีคุณค่าและศักดิ์ศรี เพราะเป็นเพียงเครื่องมือของนายทุนเท่านั้น ดังคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่เทศกิจคนหนึ่งว่า

“บางคนที่เขา มองว่าต่ำต้อย เพราะเขามองว่าคนเหล่านี้ เป็นแค่เครื่องมือของนายทุนเท่านั้น ทำงานให้กับนายทุน ได้ค่าตอบแทนไม่เท่าไร จึงมองว่าต่ำต้อย แต่เขาไม่ได้ รังเกียจคนขายพวงมาลัยนะ เขาสงสารเสียอีก คนที่เขา รังเกียจคือนายทุนต่างหาก ที่ใช้แรงงานทั้งที่เป็นเด็ก คนแก่ และคนพิการทำงานให้กับตนเอง”

(พีกิ่ง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2554)

แต่หากมองในทางกลับกัน อาชีพขายพวงมาลัยก็เป็นอาชีพสุจริตอีกอาชีพหนึ่ง ที่สร้าง รายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีการแข่งขันสูง ผู้คนต้องแก่งแย่งกันหางานทำเพื่อรายได้สำหรับเลี้ยงชีพ ผู้ที่มีทางเลือกมากกว่าก็จะได้ทำงาน ดีๆ สบายๆ รายได้สูง ส่วนผู้ที่มีทางเลือกไม่มากนักก็จำเป็นต้องทำงานหนัก รายได้น้อย และไม่ค่อยมีเกียรติ มีศักดิ์ศรีในสังคม ดังคำพูดของคนขายพวงมาลัยตอนหนึ่งว่า

“บางคนเขาก็ว่าเราต่ำต้อย ขายพวงมาลัยตกแดดตากฝน แต่ผมก็คิดในใจว่าเราก็ไม่ได้ต่ำต้อยอะไร รายได้มันก็ พอใช้ได้อยู่ เราก็ไม่ได้ทำอะไรผิดกฎหมายหรือไปคดโกงใคร”

(พีเตี้ย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2554)

ตัวอย่างคนขายพวงมาลัยอีกคนหนึ่งที่เขาสู้อาชีพขายพวงมาลัยเพราะไม่มีโอกาส ในการเลือกงานดีๆ ทำ นั่นคือ น้องใหม่ (นามสมมุติ) อายุ 18 ปี เนื่องจากเป็นคนพิการ ตาซ้ายบอด ประกอบกับปัญหาครอบครัวแตกแยก พ่อกับแม่แยกทางกันส่งผลให้น้องใหม่ต้อง ดิ้นรนต่อสู้ในการหาเงินเลี้ยงตัวเองและส่งให้น้องเรียนหนังสือ ซึ่งน้องใหม่ได้บอกเหตุผล ของการสู้อาชีพขายพวงมาลัยให้ฟังว่า

“จริงๆ แล้วไม่ได้อยากขายพวงมาลัยหรอก แต่จำเป็น เพราะไม่มีงานอื่นให้เลือกทำงานนี้สามารถหาเงินเลี้ยง ตัวเองและน้องได้ดีกว่าไปขทาน”

(น้องใหม่, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2554)

สิ่งที่กล่าวมาทั้งหมดย่อมเป็นตัวบ่งบอกได้เป็นอย่างดีว่า ที่ผ่านมามีการให้นิยามความหมาย และคุณค่าของคนขายพวงมาลัยล้วนเกิดขึ้นจากการครอบงำของอำนาจที่แฝงอยู่ในรูปของ ความรู้แบบต่างๆ อันเป็นสิ่งที่มิอทธิพลต่อการรับรู้เรื่องราวของคนในสังคม จนส่งผลให้ ความหมายและคุณค่าของคนขายพวงมาลัยต้องถูกบิดเบือนไปจากความจริงที่เป็นของคนขาย พวงมาลัยเอง สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อ การดำรงชีวิตและการทำมาหากินของคนขาย พวงมาลัยเป็นอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม คนชายพวงมาลัยก็มีได้ยอมจำนนต่ออำนาจการครอบงำของความรู้ในสังคม แต่กลับพยายามที่จะสร้างชุดความรู้ของตนเองขึ้นมาเพื่อเป็นการแสดงความหมายที่แท้จริงของตนเอง อันเป็นการตอบโต้ด้วยวิถีทางที่เหมาะสมในสังคม ซึ่งแท้จริงแล้วเขาเหล่านี้ก็ไม่ได้เป็นภาระของสังคม สร้างปัญหาหรือความเดือดร้อนใดๆ ให้กับสังคมเลยแม้แต่น้อย กลับเป็นเสมือนหนึ่งฟันเฟืองเล็กๆ ที่เป็นตัวขับเคลื่อนสังคมให้สามารถดำเนินต่อไปได้ต่างหาก

อภิปรายผลการวิจัย

อำนาจความรู้ในสังคมสมัยใหม่ที่ได้สถาปนาเข้ามาจัดกระทำสร้างการรับรู้เกี่ยวกับ “คนชายพวงมาลัย” ซึ่งพิจารณาได้ว่าเป็นอำนาจความรู้ที่ตั้งอยู่บนหลักการของเหตุผลแบบปฏิฐานนิยม (positivist) อันเป็นความรู้ภายใต้กรอบความคิดทางวิทยาศาสตร์ คนจะถูกทำให้ยอมรับความรู้ความจริงได้จากความรู้ที่วางอยู่บนความจริงเชิงประจักษ์ ซึ่งได้ขยายตัวออกไปครอบงำสังคมไทยอย่างกว้างขวาง ความรู้วิทยาศาสตร์ที่มีการอธิบายเป็นเหตุเป็นผลคือ วิถีทางของการครอบงำอันเป็นเครื่องมือที่ทำให้คนต้องยอมจำนน ให้บุคคลต้องเสียสละคือ การสร้างความจริงด้วยการผลิตหรือการสร้างภาพลวงตาเชื่อมโยงระหว่างจิตสำนึกกับความเป็นจริงจนกลายเป็นมาตรฐานในการอธิบายสรรพสิ่ง ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม มนุษย์และสังคม โดยในเรื่องดังกล่าว พุกอได้เสนอเทคนิคเกี่ยวกับการสร้างความเป็นองค์ประธานให้แก่มนุษย์ก็คือ “เทคนิคของการจัดระเบียบวินัย” (technology of disciplinary) ที่ถูกสร้างผ่านโครงสร้างหรือสถาบัน อันเป็นการทำให้ร่างกายของมนุษย์ว่านอนสอนง่ายและลดการต่อต้านอำนาจลง ดังนั้นวินัยจึงเป็นเสมือนเทคนิคของอำนาจที่ทำให้เห็นว่า การสร้างอัตลักษณ์ของมนุษย์ไม่ได้เกิดขึ้นจากการใช้อำนาจในการบีบบังคับหรือครอบงำ แต่อัตลักษณ์ของมนุษย์เกิดขึ้นจากการใช้อำนาจในเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นอำนาจที่อ้างอิงกับแบบแผนอันถูกต้องเป็นธรรมชาติ เป็นไปตามกฎเกณฑ์ และเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนมีอยู่ในตัวเอง วินัยจึงเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตปกติในสังคมและเข้ามากำหนดลักษณะความแตกต่างของแต่ละบุคคล ซึ่งความแตกต่างเหล่านี้ถูกทำให้กลายเป็นพื้นฐานสำคัญของความเป็นปัจเจก (individualization) และทำให้การจัดแบ่งสถานภาพทางสังคม (social status) ของปัจเจกเป็นไปอย่างชอบธรรม (Foucault 1979, น. 139 อ้างถึงใน จิตติมา เจือไทย 2551, น. 17) ในส่วนของการสร้างความหมายและให้คุณค่าทางสังคมแก่คนชายพวงมาลัย อำนาจก็ได้ใช้เทคนิคในการสร้างภาคปฏิบัติการที่ไม่แตกต่างกับมนุษย์คนอื่นๆ เช่นกัน เพราะอำนาจใช้ปฏิบัติการแบ่งประเภท (dividing practice) ใช้เทคนิคของความเป็นปกติ (technology of normalization) และเทคนิคของการจัดระเบียบวินัย (technology of disciplinary) เข้าไปรวมกันทำงานจนทำให้ภาพลักษณ์ซึ่งมีความหมายและคุณค่าเชิงลบของคนชายพวงมาลัย กลายเป็นระบอบ

ของความจริง (regime of truth) และเมื่อระบอบของความจริงนี้ได้ถูกสถาปนาจนมั่นคงแล้ว มันจึงทำให้มนุษย์ดั้นไม่หลุดจากพันธนาการของอำนาจ เพราะมันได้แทรกซึมเข้าไปในทุกทิศทางและทุกส่วนของสังคม จนทำให้การกลายเป็นสิ่งไม่พึงปรารถนาของคนชายพวงมาลัยยังคงดำรงอยู่ในสังคมเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม คนชายพวงมาลัยก็ไม่ได้ยอมตกเป็นผู้ถูกให้ความหมายจากสังคมแต่เพียงด้านเดียว แต่กลับมีความพยายามที่จะสร้างความรู้เพื่อการนำเสนอความหมายและคุณค่าของตนเอง อันเป็นการแสดงอัตลักษณ์ที่แท้จริงของตนเองให้สังคมได้รับรู้ เพื่อการดำรงอยู่อย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรีในสังคม

สรุปผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาเรื่องการตอบโต้ความหมายแห่งตัวตนของคนชายพวงมาลัย ล้วนมีนัยสำคัญต่อการพัฒนามนุษย์และสังคมในปัจจุบันและอนาคตเป็นอย่างมาก เพราะหากการพัฒนาเหล่านั้นจะเลยเถิดที่จะให้ความสำคัญกับเรื่องราวของความรู้ที่มีอยู่ในสังคมแล้ว ความรู้ซึ่งแฝงอยู่ด้วยการครอบงำเหล่านั้นก็จะยังคงมีอิทธิพลสำคัญในการพัฒนา และผู้ที่ไม่สามารถรู้เท่าทันต่อสิ่งเหล่านี้ก็จะต้องยอมจำนนและตกอยู่ภายใต้การครอบงำต่อไป ดังนั้นการหันกลับมาทบทวนและให้ความสำคัญกับเรื่องราวเหล่านี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อการสร้างองค์ความรู้ที่จะเกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตอย่างเท่าเทียมและมีศักดิ์ศรีของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

1. การศึกษาเรื่องการตอบโต้ความหมายแห่งตัวตนของคนชายพวงมาลัย เป็นการศึกษาเฉพาะคนชายพวงมาลัยในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาเท่านั้น อาจไม่สามารถนำไปอธิบายกับพื้นที่อื่นๆ ที่แตกต่างออกไปได้ ดังนั้นควรมีการศึกษาเรื่องราวของคนชายพวงมาลัยในพื้นที่อื่นๆ หรือในประเด็นที่แตกต่างออกไป เพื่อที่จะสามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น

2. จากผลของการศึกษาได้สะท้อนให้เห็นว่า ภายใต้ความรู้ต่างๆ ล้วนมีอำนาจแฝงอยู่แทบทั้งสิ้น ดังนั้นเราควรมีการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับความรู้ให้ละเอียดลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น เพื่อการรู้เท่าทันต่ออำนาจที่แฝงอยู่ภายใต้ความรู้เหล่านั้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตได้โดยปราศจากการครอบงำของอำนาจแห่งความรู้

เอกสารอ้างอิง

- จิตติมา เจือไทย. (2551). *การสร้างอัตลักษณ์แห่งตัวตนของคนพิการ*. วิทยานิพนธ์ดุष्ฎิบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- นพพร จันทรนาชู. (2550). *ทาบเร่แผงลอย: การกลายเป็นอื่นในกระบวนการผลิตพื้นที่เมือง*. วิทยานิพนธ์ดุष्ฎิบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- นภาพรณี หะวานนท์. (2550). *การสร้างความรู้ภายใต้กระบวนการทัศน์สร้างสรรค์สังคม*. เอกสารประกอบการเสวนาเรื่องความเข้าใจชีวิตกับการสร้างและการจัดการความรู้ 18 ธันวาคม 2550. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (อตัลสำเนา)
- พิศิษฏิ คุณวโรตม์. (2545). *อัตลักษณ์และกระบวนการต่อสู้เพื่อชีวิตของผู้ติดเชื้อ HIV*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- เสนห์ จามริก. (2546). *บทวิเคราะห์ว่าด้วยการศึกษากับสภาวะความรู้มนุษย์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บุคลากรกรม

- น้องกันต์ (นามสมมุติ), (2554, 6 มีนาคม). สัมภาษณ์. ที่สี่แยกไฟแดงคลองหระ อำเภอ
หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- น้องกอล์ฟ (นามสมมุติ), (2554, 6 มีนาคม). สัมภาษณ์. ที่สี่แยกไฟแดงคลองหระ อำเภอ
หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- น้องใหม่ (นามสมมุติ), (2554, 6 มีนาคม). สัมภาษณ์. ที่สี่แยกไฟแดงคลองหระ อำเภอ
หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- พี่เตี้ย (นามสมมุติ). (2554, 6 มีนาคม). สัมภาษณ์. ที่สี่แยกไฟแดงคลองหระ อำเภอหาดใหญ่
จังหวัดสงขลา
- ตัวเล็ก (นามสมมุติ). (2554, 10 มีนาคม). สัมภาษณ์. ที่สี่แยกไฟแดงคลองหระ อำเภอ
หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- พี่กิ้ง (นามสมมุติ). (2554, 10 มีนาคม). เจ้าหน้าที่เทคนิคจ. สัมภาษณ์. ที่สำนักงานเทศบาล
เมืองบ้านพรุ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- พี่จอย (นามสมมุติ). (2554, 10 มีนาคม). สัมภาษณ์. ที่สี่แยกไฟแดงคลองหระ อำเภอ
หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- พี่ตุ๊ก (นามสมมุติ). (2554, 10 มีนาคม). สัมภาษณ์. ที่สี่แยกไฟแดงคลองหระ อำเภอหาดใหญ่
จังหวัดสงขลา
- พี่พรรค (นามสมมุติ) (2554, 10 มีนาคม). เจ้าหน้าที่กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม.
สัมภาษณ์. ที่ศูนย์บริการสาธารณสุข อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- น้องเบล (นามสมมุติ), (2554, 10 พฤษภาคม). สัมภาษณ์. ที่สี่แยกไฟแดงคลองหระ
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- น้องมาย (นามสมมุติ), (2554, 10 พฤษภาคม). สัมภาษณ์. ที่สี่แยกไฟแดงคลองหระ
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- พี่โทมัส (นามสมมุติ). (2554, 10 พฤษภาคม). เจ้าหน้าที่เทคนิคจ. สัมภาษณ์. ที่สำนักงาน
เทศบาลเมืองบ้านพรุ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- พี่ศร (นามสมมุติ). (2554, 7 มิถุนายน). สัมภาษณ์. ที่สี่แยกไฟแดงคลองหระ อำเภอ
หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- พี่สง่า (นามสมมุติ). (2554, 7 มิถุนายน). สัมภาษณ์. ที่สี่แยกไฟแดงคลองหระ อำเภอ
หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา